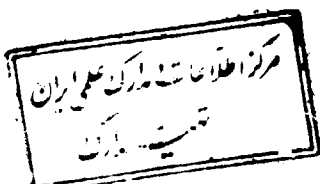

۱۳۸۰ / ۱ / ۲۰

011467

وزارت فرهنگ و آموزش عالی
دانشگاه علوم و فنون مازندران

پایان نامه

مقطع کارشناسی ارشد

رشته: مهندسی سیستمهای اقتصادی - اجتماعی

عنوان
موضوع: بررسی شاخصهای نابرابری توزیع درآمد در استان خراسان

(۱۳۶۸ - ۱۳۷۵)

استاد راهنما: جناب آقای دکتر اسماعیل ابونوری

دانشجو: مجید مجاهد

بهار ۱۳۷۹

۳۴۰۷۷

تقدیر به :

مادرم

برای هموار نمودن مسیر زندگی ام

و

همسر و همراه خوبم

در تمامی ماههایی که روی این اثر کار می کردم

۳۴۰۷۷

سپاسگزاری

اکنون که به لطف خداوند متعال رساله کارشناسی ارشد خود را به رشته
تحریر درآوردم، بر خود لازم می‌دانم از جناب آقای دکتر ابونوری که در کلیه
مراحل تحقیق از راهنمایی‌ها و کمک‌های بی‌دریغشان بهره‌مند شده‌ام،
صمیمانه تقدیر و تشکر نمایم.

همچنین از اساتید دیگر دانشگاه خصوصاً آقای دکتر جعفری صمیمی
به جهت رهنمودهای ارزنده آنها در زمان تحصیل تشکر و قدردانی می‌نمایم.
با آرزوی سعادت و سربلندی برای تمامی جویندگان علم و معرفت.

مجید مجاهد - بهار ۷۹

چکیده

هدف از این تحقیق کسب اطلاعات از روند تحولات توزیع درآمد در استان خراسان و کل کشور است.

برای این منظور ضرایب جینی کل کشور و استان خراسان به تفکیک مناطق شهری و روستایی به روش پارامتریکی (با استفاده از الگوی پیشنهادی ابونوری و با کمک نرم افزار Quick Basic & TSP7) برآورد شده است. در مجموع براساس نتایج حاصل از مقایسه نسبی پارامترها، کیفیت برآزش بهتر، انعطاف پذیری و سادگی تفسیر پارامترها، مدل پیشنهادی ابونوری مناسبترین الگوی توزیع درآمد (هزینه) شخصی تشخیص داده شد و تجزیه و تحلیل روند توزیع درآمد در سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۷۵ صورت گرفت.

با استفاده از روند نابرابری اقتصادی (ضریب جینی) در سال‌های ۱۳۶۸-۱۳۷۵ نتایج بدست آمده در ارتباط با آزمون فرضیه‌های تحقیق در سطح معنای پنج درصد به صورت زیر خلاصه می‌شود:

الف - تفاوت معناداری بین سطح نابرابری مناطق شهری استان خراسان و مناطق شهری کشور وجود نداشته است.

ب - میانگین ضرایب جینی مناطق روستایی کشور از میانگین ضرایب جینی مناطق روستایی استان خراسان بیشتر است.

ج - میانگین ضرایب جینی مناطق شهری استان خراسان از میانگین ضرایب جینی مناطق روستایی استان خراسان بیشتر است.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
	فهرست جداول
	فهرست نمودارها
	چکیده
۱	فصل اول : مقدمه
۳	۱ - ۱ اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق
۴	۱ - ۲ هدف و حدود و منابع اصلی
۴	۱ - ۳ روش تحقیق
۴	۱ - ۴ فرضیه‌های تحقیق
۶	فصل دوم : مروری بر ادبیات موضوع تحقیق
۷	۲ - ۱ تعاریف
۷	۲ - ۱ - ۱ تعریف درآمد
۷	۲ - ۱ - ۲ تعریف توزیع درآمد
۸	۲ - ۱ - ۳ تعریف توزیع عادلانه درآمد

عنوان

صفحه

۲ - ۲ تاریخچه اندازه گیری توزیع درآمد در ایران	۹
۲ - ۳ عوامل موثر در ایجاد نابرابری توزیع درآمد	۱۰
۲ - ۳ - ۱ جنس و سن	۱۰
۲ - ۳ - ۲ ملیت و منشأ قومی	۱۱
۲ - ۳ - ۳ بهداشت	۱۱
۲ - ۳ - ۴ آموزش	۱۱
۲ - ۳ - ۵ خصوصیات کار	۱۱
۲ - ۳ - ۶ نوع درآمد	۱۲
۲ - ۳ - ۷ ساخت بازار	۱۲
۲ - ۳ - ۸ شرایط توسعه اقتصادی	۱۲
۲ - ۳ - ۹ سیاست های اقتصادی	۱۲
۲ - ۳ - ۱۰ درآمدهای مالیاتی و ترکیب آن	۱۳
۲ - ۴ رابطه متقابل عناصر مختلف نابرابری ، در توزیع درآمد	۱۳
۲ - ۵ راهکارهای تعدیل نابرابری در توزیع درآمد	۱۴
۲ - ۶ ملاک های ارزیابی صحیح توزیع درآمد	۱۵
۲ - ۷ شاخص های اندازه گیری نابرابر توزیع درآمد	۱۵
۲ - ۷ - ۱ شاخص های عینی	۱۶
۲ - ۷ - ۱ - ۱ ضریب حاصله از قانون توزیع درآمد پارتو	۱۶
۲ - ۷ - ۱ - ۲ منحنی لورنز	۱۸
۲ - ۷ - ۱ - ۳ ضریب جینی	۱۹
۲ - ۷ - ۱ - ۴ سهم گروه های درآمدی	۲۰
۲ - ۷ - ۲ شاخص های قیاسی (دستوری)	۲۰

عنوان

صفحه

۲ - ۷ - ۲ - ۱ شاخص نابرابری تیل	۲۱
۲ - ۷ - ۲ - ۲ شاخص نابرابری آتکینسن	۲۱
۲ - ۸ مقایسه‌ای بین شاخص‌های توزیع درآمد	۲۲
۲ - ۹ مروری بر یافته‌های توزیع درآمد در کشور	۲۳
۲ - ۱۰ مقایسه روند توزیع درآمد در استان‌های خراسان، گیلان، مازندران و کل کشور	۲۵
فصل سوم: روش تحقیق، جمع‌آوری و توصیف اطلاعات	۳۶
۳ - ۱ روشهای به دست آوردن ضریب جینی	۳۷
۳ - ۱ - ۱ ضریب جینی ناپارامتریکی	۳۷
۳ - ۱ - ۲ ضریب جینی پارامتریکی	۳۹
۳ - ۲ روش بدست آوردن سهم گروه‌های درآمدی	۴۰
۳ - ۳ روند پژوهشی	۴۱
۳ - ۴ جمع‌آوری اطلاعات	۴۱
۳ - ۵ تعاریف و مفاهیم	۴۲
۳ - ۶ حجم نمونه	۴۲
فصل چهارم: برآورد الگوی نابرابری هزینه در استان خراسان	۴۴
۴ - ۱ برآورد نابرابری اقتصادی و آزمون فرضیه‌ها	۴۵
۴ - ۲ روند توزیع درآمد	۴۷
۴ - ۲ - ۱ روند توزیع درآمد در مناطق شهری استان خراسان	۴۷
۴ - ۲ - ۲ روند توزیع درآمد در مناطق روستایی استان خراسان	۴۸
۴ - ۲ - ۳ روند توزیع درآمد در مناطق شهری کل کشور	۴۸

عنوان

صفحه

- ۴ - ۲ - ۴ روند توزیع درآمد در مناطق روستایی کل کشور ۴۹
- ۴ - ۳ نتایج به دست آمده در مورد فرضیه‌های تحقیق ۴۹
- ۴ - ۳ - ۱ آزمون‌هایی جهت مقایسه توزیع درآمد در مناطق شهری استان خراسان و کل کشور ... ۴۹
- ۴ - ۳ - ۲ آزمون‌هایی جهت مقایسه توزیع درآمد در مناطق روستایی استان خراسان و کل کشور . ۵۰
- ۴ - ۳ - ۳ آزمون جهت مقایسه توزیع درآمد در مناطق شهری و مناطق روستایی استان خراسان .. ۵۲
- فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات ۶۲
- ۵ - ۱ نتایج حاصل از مطالعه توزیع درآمد در استان خراسان ۶۳
- ۵ - ۲ پیشنهادات برای تحقیقات آتی ۶۴
- منابع و مآخذ ۶۵
- چکیده انگلیسی ۶۷

فهرست جداول

- جدول ۴ - ۱ ضریب جینی برای خانوارهای روستایی استان خراسان (۶۸ - ۷۵) ۵۴
- جدول ۴ - ۲ ضریب جینی برای خانوارهای شهری استان خراسان (۶۸ - ۷۵) ۵۵
- جدول ۴ - ۳ روند شاخصهای توزیع هزینه در مناطق شهری استان خراسان و کشور ۱۳۶۸ - ۱۳۷۵ ۵۶
- جدول ۴ - ۴ روند شاخصهای توزیع هزینه در مناطق روستایی استان خراسان و کشور ۱۳۶۸ - ۱۳۷۵ ۵۷
- جدول ۴ - ۵ روند شاخصهای توزیع هزینه (درآمد) در مناطق شهری و روستایی استان گیلان ۵۸
- جدول ۴ - ۶ روند شاخصهای توزیع هزینه (درآمد) در مناطق شهری و روستایی استان مازندران ۵۹
- جدول ۴ - ۷ تعداد خانوارهای نمونه‌گیری شده استان خراسان و کل کشور ۶۰
- جدول ۴ - ۸ تعداد خانوارهای نمونه‌گیری شده استان ایلام و خراسان ۶۰
- جدول ۴ - ۹ تعداد خانوارهای نمونه‌گیری شده استان گیلان و مازندران ۶۱

فهرست نمودارها

- نمودار ۲ - ۱: روند توزیع درآمد در مناطق روستایی و شهری استان خراسان ۲۸
- نمودار ۲ - ۲: روند توزیع درآمد در مناطق روستایی استان خراسان و کل کشور ۲۹
- نمودار ۲ - ۳: روند توزیع درآمد در مناطق شهری استان خراسان و کل کشور ۳۰
- نمودار ۲ - ۴: ضریب جینی مناطق شهری خراسان و شهری مازندران ۳۱
- نمودار ۲ - ۵: روند توزیع درآمد در مناطق روستایی استان خراسان و استان گیلان ۳۲
- نمودار ۲ - ۶: روند توزیع درآمد در مناطق شهر استان خراسان و استان گیلان ۳۳
- نمودار ۲ - ۷: روند توزیع درآمد در مناطق روستایی استان خراسان و استان مازندران ۳۴

فصل اول

مقدمه

توزیع درآمد و راه‌های تعدیل نابرابری از جمله مباحث مهم در هر نظام فکری و اقتصادی بوده در نتیجه مورد توجه جامعه شناسان و علمای اقتصاد می‌باشد .
اتخاذ برخی سیاست‌های اقتصادی نامناسب در کشورهای مختلف به خصوص سیاست‌های قیمت گذاری محصولات کشاورزی و کالاهای مصرفی و همچنین وجود نظام‌های مختلف حمایت قیمت و یارانه‌های بدون هدف در کشورهای در حال توسعه نه تنها توزیع درآمد را متعادل نکرده است بلکه نابرابری توزیع درآمد در این کشورها افزایش یافته است . (جعفری صمیمی ، س ۱۳۷۱ ، ص ۱۳۹)

در رابطه با نابرابری در توزیع درآمد چندین نظریه ارائه گردیده که در ذیل به دو نمونه آن اشاره می‌گردد :

تردیدی نیست که نابرابری در توزیع درآمد یکی از معضلات کشورهای در حال توسعه می‌باشد . در این گونه کشورها عده قلیلی در منتهای ثروت و عده کثیری دست به گریبان فقرند . افراد کم درآمد که قسمت اعظم جامعه را تشکیل می‌دهند مجبورند تمام آن چه را که به دست می‌آورند مصرف نمایند و از آن جایی که حجم مصرف آنها پائین است نمی‌تواند انگیزه‌ای برای بالا بردن سرمایه گذاری خصوصی در امر تولید گردد . کیفیت

مصرف طبقه ثروتمند نیز طوری است که نهایتاً به زیان توسعه اقتصادی جامعه تمام می‌شود. چه بالا بودن سطح درآمد و ثروت خواه ناخواه سبب ایجاد تمایل به مصرف زائد و تجملی در بین طبقه ثروتمند می‌شود و در نتیجه سهم عمده ثروت و درآمد جامعه که در دست این گروه متمرکز است در کارهایی که برای اقتصاد جامعه سودی در بر ندارد به کار می‌افتد. بنابراین هرگونه تعدیلی در توزیع درآمد باعث افزایش سهم طبقات کم درآمد شده در نتیجه سطح تقاضا برای کالاهای مصرفی و خدمات بالا رفته و همین امر موجب تشویق سرمایه‌گذاری در جامعه و رونق در فعالیت‌های اقتصادی می‌گردد.

بر عکس نظریه فوق، گروهی را عقیده بر این است که در مراحل اولیه رشد اقتصادی، توزیع نامساوی درآمدها مهمترین عامل در توسعه اقتصادی است زیرا اختلاف سطح طبقاتی (از نظر درآمد) عامل موثر در تشکیل پس‌انداز خصوصی می‌باشد به این صورت که تمرکز قسمت اعظم درآمدها در نزد گروهی، نهایتاً آن را از مسیر مخارج عادی دور کرده و عامل موثر ایجاد پس‌انداز و سرمایه‌گذاری می‌شود. چنان که یکی از مهمترین عواملی که در قرن نوزدهم باعث توسعه اقتصادی و ترقی تولید در کشورهای صنعتی مانند انگلیس، فرانسه و به خصوص در ژاپن شد پس‌انداز خصوصی بود و عامل ایجاد این پس‌انداز، توزیع نابرابر درآمدها در آن زمان بوده است.

۱-۱ اهمیت و ضرورت موضوع تحقیق

اغلب تحقیقات انجام شده در زمینه توزیع درآمد در ایران با عناوینی همچون توزیع درآمد در کل کشور، توزیع درآمد در مناطق شهری، توزیع درآمد در مناطق روستایی، توزیع درآمد استانی و... انجام گرفته است. به دلیل این که تاکنون در استان خراسان تحقیق جامعی صورت نپذیرفته است اهمیت و ضرورت موضوع روشن می‌شود. همچنین به دلیل این که پدیده فقر از مهمترین معضلات کشورهای در حال توسعه به شمار می‌رود و با توجه به تأکید اسلام بر مبارزه با مسئله فقر، اهمیت موضوع دو چندان می‌گردد. پس از پایان جنگ تحمیلی نیز سیاست‌های اقتصادی کشورمان تغییر کرد و برنامه اول توسعه، با هدف تعدیل اقتصادی در کشور تدوین و اجرا گردید.

۱-۲ هدف و حدود و منابع اصلی

هدف از این تحقیق بررسی الگوی توزیع درآمد (هزینه) طی سالهای ۱۳۶۸ - ۱۳۷۵ به تفکیک مناطق شهری و روستایی در استان خراسان می باشد .
در این تحقیق روند نابرابری اقتصادی در مناطق شهری و روستایی استان خراسان طی سالهای ۱۳۶۸ - ۱۳۷۵ با کل کشور مقایسه می شوند .
منابع اصلی اطلاعات ، نتایج تفصیلی آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی و سالنامه آماری کشور در این سالها بوده است .

۱-۳ روش تحقیق

جهت برآورد شاخص نابرابری در هر سال از اطلاعات مقطعی منتشر شده مرکز آمار ایران ، درباره بودجه خانوارهای مناطق شهری و روستایی استفاده می شود . طبق روشهای فوق ابتدا اطلاعات آماری مورد نیاز برای برآورد نابرابری توزیع درآمد برای استان خراسان و کل کشور به تفکیک مناطق شهری و روستایی برای هر سال در دوره مورد نظر ، جمع آوری می شود . سپس شاخص های نابرابری مورد نظر (ضریب جینی و چندکها) برآورد می شوند . در پایان با استفاده از شاخص های نابرابری به آزمون فرضیه های تحقیق پرداخته خواهد شد .

۱-۴ فرضیه های تحقیق

فرضیه های تحقیق عبارتند از :

- ۱ - روند توزیع درآمد (هزینه) در مناطق شهری و روستایی استان خراسان کاهش یافته بوده است .
- ۲ - سطح نابرابری اقتصادی در مناطق شهری و روستایی استان خراسان پایین تر از سطح نابرابری اقتصادی در کل کشور بوده است .
- ۳ - سطح نابرابری اقتصادی در مناطق شهری استان خراسان بالاتر از سطح نابرابری اقتصادی در مناطق روستای استان بوده است .

تحقیق فوق در ۵ فصل تدوین شده است . فصل اول : به مقدمه و اهمیت و هدف و طرح مسأله تحقیق اختصاص دارد که به اختصار توزیع داده شد . فصل دوم : این فصل به ادبیات موضوع تحقیق اختصاص دارد . در این فصل روشهای مطالعه توزیع درآمد ، عوامل نابرابری در توزیع درآمد ، راهکارهای تعدیل نابرابری در توزیع درآمد ، شاخصهای اندازه گیری نابرابری درآمدها از قبیل منحنی لورنز ، ضریب جینی و غیره و مقایسه ای بین شاخصهای توزیع درآمد تشریح خواهد شد . فصل سوم : این فصل به روشهای برآورد نابرابری اقتصادی در این تحقیق و چگونگی جمع آوری اطلاعات و توصیف اطلاعات می پردازد . فصل چهارم : این فصل به برآورد نابرابری اقتصادی پرداخته و آن را تجزیه و تحلیل می نماید . فصل پنجم : به نتیجه گیری و پیشنهادات جهت تحقیقات آتی می پردازد .